

Posudek diplomové práce Lucie Lopatové:

Osvojování cizího jazyk (angličtiny) na základě mateřského jazyka (češtiny) – souvislosti s teorií dětského jazykového obrazu světa

Jak z názvu práce vyplývá, diplomantka se zabývá problematikou osvojování dětské řeči. Téma nazírá prostřednictvím dvou úhlů pohledu. Sleduje, jak osvojování mateřského jazyka ovlivňuje osvojování cizího jazyka, v daném případě angličtiny, a jak se do těchto procesů promítá specifikum dětského jazykového obrazu světa. Troufáme si říct, že toto propojení různých hledisek je v českém kontextu průkopnické.

Text reaguje na současnou aktuální společenskou situaci, kdy stále vzrůstající tendence ke globalizaci s sebou přináší nutnost rozvíjení komunikačních kompetencí v cizích jazycích, v českém prostředí zejména v angličtině. Tato situace se promítá i do snahy vést k osvojování cizího jazyka co nejmenší generaci, což se institucionálně promítá i do výchovy a vzdělávání v mateřských školách.

Diplomantka se opírá o solidní teoretické zázemí, vychází z relevantní odborné literatury pojící se k tématu a současně čerpá ze své praktické zkušenosti s výukou angličtiny v mateřské škole. Práce má tedy teoretickou a empirickou část, přičemž diplomantka postupuje trochu nestandardně, jelikož empirická část nepředstavuje samostatný oddíl, ale je průběžně prokládána teoretickými východisky. Tento postup není zásadním handicapem práce, možná přináší mírně větší nároky na čtenáře.

Že autorka téma důsledně zkoumá v transdisciplinárním kontextu, je zřejmé z dílčích témat, která postupně rozkrývá, a ze struktury celé práce. V první kapitole se zabývá osvojováním jazyka z hlediska disciplinárního ukotvení. Postupně charakterizuje hlavní teoretické přístupy vztahující se k tomuto tématu: behavioristický, nativistický, neuropsychologický, konstruktivistický a sociokognitivní. Ze současných směrů představuje podobu nativistické orientace, sociopragmatický přístup a skloubení nativistického a sociálního přístupu. Lucii Lopatové se daří v této kapitole vybrat poznatky, které jsou relevantní z hlediska ústředního tématu. K této části lze vztáhnout jednu výhradu, a to k formulaci na s. 11, z níž vyplývá, že se autorka bude zabývat přístupy, které se zformovaly společně s etablováním psycholingvistiky. V této kapitole jsou ovšem také prezentovány myšlenky J. Piageta a L. S. Vygotského, psychologů, kteří působili ještě před zavedením psycholingvistiky jako vědecké disciplíny. Co se však týká obou těchto představitelů, autorka extrahuje podstatné myšlenky vztahující se k vývoji dětské řeči a oba přístupy kvalifikovaně porovnává.

Samostatnou kapitolu, byť rozsahem úspornou, obsahově však významnou, představuje souvislost osvojování jazyka s teorií jazykového obrazu světa. Teorii jazykového obrazu světa autorka zasazuje do rámce kognitivních věd, představuje specifika amerických přístupů a polské kulturní lingvistiky a etnolingvistiky. Hlavní průsečík polské teorie jazykového obrazu světa a dětské řeči spatřuje L. Lopatová v dětském způsobu orientace ve světě, ve vytváření tzv. naivního obrazu světa, v poznávání založeném na prototypu. Potvrzení relevance tohoto směřování předkládá diplomantka ve výzkumu, kterému věnuje 5. kapitolu práce.

Ve třetí kapitole se diplomantka zabývá faktory, které ovlivňují vývoj dětské řeči. Vychází z reprezentativních pramenů, domácích a zahraničních, a dospívá k základním determinantám jazykové akvizice. Výčet těchto faktorů a jejich zasvěcený komentář napovídají, že diplomantka k těmto faktorům dospěla díky transdisciplinárnímu zaměření. Postupně tak charakterizuje vliv věku, prostředí – věcného a sociálního, které utváří rodina, škola, vrstevníci a média, dále si všimá národních a etnických faktorů, jazykového imputu a dalších faktorů, které zmiňuje už jen okrajově.

Následující dvě kapitoly jsou velmi úzce spjaté, neboť nejprve jsou popsány v obecné rovině jednotlivé jazykové kompetence a poté jsou tyto teoretické poznatky ověřovány empirickým výzkumem u předškolních dětí. Zde autorka porovnává kompetence v mateřském jazyce a cizím jazyce – angličtině.

Patrně nejcennější je subkapitola, v níž se L. Lopatová zaměřuje na jazykový obraz barev v češtině a v angličtině u českých dětí. Děti zkoumá v prostředí mateřské školy, ve třídě, v níž sama vyučuje. Sledované děti jsou ve věku 4,0 – 5,8. Kromě tohoto výzkumu empiricky ověřuje foneticko-fonologickou kompetenci v češtině i angličtině, pojmové procesy, které zkoumá v rámci tzv. sémantické kompetence, gramatické, komunikační a pragmatické. Závěrem empirické části se autorka zmiňuje o slovní zásobě dětí, kde rovněž nachází potvrzení běžné/přirozené slovní zásoby, jak ji popisuje J. Bartmiński.

Z výše uvedeného je patrné, že předloženou práci považuji za velmi kvalitní. Bylo by dobré, kdyby autorka v takto zaměřené práci pokračovala, kdyby do výzkumu zapojila větší počet zkoumaných dětí, a tak by její studie mohla nabýt větší validity.

V práci je několik drobných formálních nedostatků. Např. na několika místech je chybně uvedeno pořadí čísla poznámky a diakritického znaménka, asi na třech místech by bylo vhodné upravit formulaci.

Text je na dobré stylizační a stylistické úrovni, grafická stránka je také kvalitní, seznam odborné literatury je reprezentativní a odpovídajícím způsobem citován.

Navrhuji, aby práci Lucie Lopatové byla klasifikována stupněm výborně.

V Praze 10. 6. 2012

PhDr. Jasňa Pacovská, CSc.